

7. Шахіна І. Ю. Інтерактивні плакати в освітній діяльності / І. Ю. Шахіна, О. І. Ільїна. // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. праць; за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. – Вип. 42 (46). – Харків: НТУ «ХПІ», 2015. – С. 403–412.

8. Штейнберг В. Э. Дидактические многомерные инструменты: теория, методика, практика / В. Э. Штейнберг. – М.: Народное образование, 2002. – 304 с.

Клець О.

– кандидат філологічних наук, заступник директора з виховної роботи Краматорського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I – III ступенів № 6 – дошкільний навчальний заклад»

УДК 372.882(07)+2

**ИНТЕГРАЦИЯ КУРСУ «ЗАРУБИЖНА ЛІТЕРАТУРА» ТА КУРСУ
«БІБЛІЙНА ІСТОРІЯ ТА ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА»
В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

У статті висвітлено проблему упровадження курсів духовно-морального спрямування у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України, проаналізовано законодавчу базу, яка регламентує та упорядковує даний напрямок освітньої стратегії, наведено приклади інтеграції курсу «Біблійна історія та християнська етика» з курсом «Зарубіжна література».

Ключові слова: інтеграція, морально-духовне виховання, зарубіжна література, християнська етика.

Клець О.

– кандидат филологических наук, заместитель директора по воспитательной работе Краматорского учебно-воспитательного комплекса «Общеобразовательная школа I – III ступеней № 6 – дошкольное учебное заведение»

**ИНТЕГРАЦИЯ КУРСА «ЗАРУБЕЖНАЯ ЛИТЕРАТУРА» И КУРСА
«БИБЛЕЙСКАЯ ИСТОРИЯ И ХРИСТИАНСКАЯ ЭТИКА» В
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

В статье освещена проблема внедрения курсов духовно-морального направления в учебно-воспитательный процесс общеобразовательных учебных заведений Украины, проанализирована законодательная база, которая регламентирует и упорядочивает данное направление образовательной стратегии, приведены примеры интеграции курса «Библейская история и христианская этика» с курсом «Зарубежная литература».

Ключевые слова: интеграция, морально-духовное воспитание, зарубежная литература, христианская этика.

Klets O.

– Candidate of Science (Linguistics), Deputy Director for Education, Combined Pre-School/Secondary School Educational Establishment № 6, Kramatorsk

THE INTEGRATION OF «WORLD LITERATURE» COURSE AND THE COURSE «BIBLICAL HISTORY AND CHRISTIAN ETHICS» IN SECONDARY SCHOOLS

The article outlines the problem of implementation the courses of spiritually-moral tendency in the educational process of schools providing general education in Ukraine, analyzes the legislative basis which governs and regulates this area of educational strategies. The examples of the integration of the course «Biblical History and Christian Ethics» into the course «Foreign Literature» are given.

Key words: *integration, spiritually-moral upbringing, foreign literature, Christian ethics.*

Постановка проблеми. З 2016 року українська освіта взяла курс на навчання і виховання дітей та молоді з орієнтацією на європейські цінності та з урахуванням європейських освітянських здобутків. Дуже важливим при такому підході є те, що підґрунтям даної стратегії залишається виховання дітей на власне українських духовно-моральних цінностях.

Аналіз останніх досліджень. У пропонованій статті аналізуються базові документи освіти України, які наголошують на необхідності введення в навчально-виховний процес курсів духовно-морального спрямування як факультативів чи у вигляді інтеграції з основними навчальними дисциплінами. Подано аналіз навчальних програм з курсів «Зарубіжна література», «Біблійна історія та християнська етика».

Метою статті є доведення необхідності інтеграції курсу «Зарубіжна література» з курсами морально-духовного спрямування для формування у дітей свідомого ставлення до життя, виховання на моральних цінностях, притаманних українському народу, становлення їх як громадян – патріотів України.

Означена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) аналіз законодавчої бази України в галузі освіти на 2017 – 2020 роки; 2) аналіз навчальної програми «Зарубіжна література» для загальноосвітніх навчальних закладів; 3) наведення конкретних прикладів тем із зарубіжної літератури, розгляд яких неможливий без звертання до предметів духовно-морального спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегію сучасної освіти України регламентують такі базові документи:

1) «Державний стандарт базової і повної середньої освіти» (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 24), який змістом базової та повної середньої освіти, насамперед, передбачає створення оптимальних передумов «для всебічного розвитку особистості, виховання громадянина – патріота України» [4];

2) «Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та

молоді на 2016–2020 роки» (затверджено Указом Президента України від 13.10.2015 № 580/2015), яка одним із пріоритетних напрямів виховання визнає духовно-моральне виховання. Серед цілей Стратегії – «збереження та розвиток духовно-моральних цінностей українського народу» [7];

3) концепція «Нова українська школа» (ухвалена рішенням МОН 27.10.2016 р.), де конкретно названі ті морально-етичні та соціально-політичні цінності, на яких буде базуватися навчально-виховний процес. Також у концепції зазначено, що «Нова українська школа плекатиме українську ідентичність» [5];

4) регіональна освітянська програма «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017–2020 рр.» (за підтримки департаменту освіти і науки ОДА Донецької області), яка включає проект «Освіта та духовний розвиток особистості». Згідно цього проекту, метою духовного розвитку особистості у сучасній системі освіти є «формування у дітей та молоді свідомого ставлення до життя шляхом виховання на загальнолюдських морально-етичних цінностях, відродження та розповсюдження духовної спадщини українського народу» [6].

Це ті документи, які визначають напрям розвитку української освіти на найближчі роки, мету та задачі її реформування, шляхи здійснення реформи.

Відповідно, у сьогоднішній загальноосвітній системі курс морально-духовного спрямування «Біблійна історія та християнська етика» [1] набуває особливої актуальності.

Гуманітарну лінію у становленні особистості розкриває саме християнська етика. Християнська етика є одним із вирішальних засобів у становленні духовності людини, її ціннісних орієнтацій, а також виступає як універсальний шлях до перетворення загально релігійних цінностей у духовний світ особистості. Одним з предметів шкільного курсу навчання, який також акцентує увагу на морально-духовних проблемах людини та суспільства в цілому, є курс «Зарубіжна література» [2; 3]. Тематика творів, що вивчаються, різноманітна, а проблеми, що піднімаються, різнопланові. Під час вивчення тих чи інших творів зарубіжної літератури неможливо в повному обсязі висвітлити проблеми духовно-морального спрямування без звертання до християнства, яке складає основу української ментальності. Тож, курси «Зарубіжна література» і «Біблійна історія та християнська етика» тісно пов'язані між собою. Наведемо декілька прикладів інтеграції християнської етики з зарубіжною літературою в різних класах (конкретні теми з означених курсів викладено в Додатку 1).

У 5 класі при вивченні творчості Ернеста Сетона-Томпсона

піднімається дуже актуальна в наш час проблема відповідальності людини перед природою. Учні вивчають повість «Лобо», в якій йдеться про безжальне винищення тварин та витончене за своєю жорстокістю полювання на вовків. Пояснити глибинний зміст цієї проблеми допомагає християнська етика, яка ставить питання про проблеми захисту світу як Божого творіння.

Також у 5 класі вивчається роман Елеонор Портер «Полліанна», в якому показано, як доброта однієї дівчини може змінити настрій та долі людей цілого міста. Але у дітей виникає питання: чи правда це все і чому це можливо? Ґрунтовні відповіді ми можемо знайти лише в християнстві. Саме про доброту, про її вплив на душу людини та на оточуючих йде мова на уроках християнської етики.

Твори, які вивчаються у 6 класі, відбивають проблеми свята Різдва Христового (Чарльз Діккенс «Різдвяна пісня в прозі», М. В. Гоголь «Ніч перед Різдом»). Але їх вивчення неможливе без ознайомлення з євангельською історією про народження Ісуса Христа, без вивчення церковних традицій святкування Різдва Христового.

Дуже складна проблема нашого майбутнього, подальшого історичного розвитку піднімається в оповіданні Рея Дугласа Бредбері «Усмішка». Жахливі наслідки знищення культурних цінностей, морально-духовного падіння народу, знецінення історичних цінностей – головна ідея твору. Але учням в 6 класі важко зрозуміти значення духовного надбання конкретного народу. Розв'язати цю проблеми допомагає тема з християнської етики «Духовні багатства народу».

Якими повинні бути стосунки між батьками та дітьми? Що таке випробування, для чого воно дається людині? Ці питання ставить перед учнями 7 класу оповідання Джеймса Олдріджа «Останній дюйм». Християнське розуміння випробувань у житті не лише дорослих людей, а й дітей допомагає учням побачити в складній ситуації головних героїв – Бена та Деві – не просту випадковість, а волю Божу. Теми з християнської етики пояснюють, як людина повинна реагувати на складні життєві ситуації та до Кого вона повинна звертатися за допомогою.

Вивчаючи оповідання «Павутинка», учні знайомляться з поглядами його автора Рюноске Акутаґави на пекло та рай. Уявлення японського письменника та мислителя про пекло значно відрізняються від християнського розуміння цих понять, яке притаманне українському народу. Щоб показати цю різницю, учитель звертається до курсу «Біблійна історія та християнська етика».

Курс зарубіжної літератури 8 класу починається із вивчення

священних книг різних народів світу. В одну тематичну групу об'єднані такі книги, як Біблія, Коран та веди. Учителю необхідно показати виключне значення Біблії для християнина.

Один із творів сучасної літератури – «Коли відпочивають янголи» – присвячений проблемам неповних сімей, сприйняття світу дитиною, що навчається у початковій школі. Але поряд з цими питанням авторка твору, Марина Аромштам, висвітлює питання, пов'язані з янголами-охоронцями. Необхідно відмітити, що в даному питанні трактування авторки повністю розходиться з поглядами християнської церкви. Отже, виникає необхідність ознайомити учнів з тими поглядами, які споконвічно були притаманні українському народу.

Зарубіжна література постійно звертається до теми людських вад та чеснот. У творі Оноре де Бальзака «Гобсек» показана згубна дія гріха користолюбства на душу людини. Для повного розкриття образу головного героя має сенс звернутися до християнства та дослідити проблему гріховності: витoki гріха, вплив гріха на душу, боротьба з гріхом. Особливу увагу необхідно звернути на сріблoloубство як гріх та безкорисливість як чесноту, що йому протистоїть.

У дев'ятому класі учні все частіше починають замислюватися над власним життям, розмірковувати про своє місце в суспільстві. Все чіткіше окреслюється проблема самореалізації та самовдосконалення людини. Чудовою ілюстрацією до означеної теми є п'єса Генріка Ібсена «Ляльковий дім». Чи можна вважати особистістю головну героїню твору Нору Хельмер? Як з погляду християнства оцінити ту ситуацію нелюбові, яка склалася в родині Хельмерів? Чи може жінка заради пошуку свого місця в житті знехтувати обов'язками матері? Ці питання необхідно розглядати через призму християнства, в чому і допомагає курс «Біблійної історії та християнської етики».

У християнстві існує чітка усталена система моральних цінностей, що складалася століттями. Але інколи люди намагаються змінити цю систему на власний розсуд. Трагічні наслідки таких спроб – конфлікт людини з самою собою. Це одна з проблем, яка висвітлюється у романі Стендаля «Червоне та чорне». Без засвоєння певних тем з християнської етики неможливо зрозуміти всю згубність подвійної моралі Жульєна Сореля, головного героя роману.

Споконвічна тема життя та смерті, самогубства подається у романі Федора Достоєвського «Злочин та кара» у суто християнському аспекті. Вивчення 6 заповіді «Не вбивай» допоможе розкрити глибинний смисл задуму автора.

Роман Михайла Булгакова «Майстер та Маргарита», що вивчається в одинадцятому класі, безпосередньо пов'язаний з християнством, з усіма темами, що стосуються євангельської історії про Ісуса Христа, уявлень про диявола та про союз із ним. Вважаючи на те, що роман написаний справді талановито та просто зачаровує молодь, виникає серйозна небезпека підпасти під його вплив та ствердитися в оманливих, спотворених уявленнях про Бога, церков та її таїнства.

Співвідношення віри та розуму, релігії та науки завжди викликало безліч суперечок. В одинадцятому класі програма з зарубіжної літератури пропонує учням ознайомитися з п'єсою, яка висвітлює означену проблему, – «Життя Галілея» Бертольда Брехта. При аналізі даного твору на допомогу вчителю приходять християнська етика з темою «Віра та розум. Віра і наука: надуманий конфлікт».

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі **ВИСНОВКИ**:

1) усі означені теми – лише найяскравіші приклади інтеграції «Біблійної історії та християнської етики» з «Зарубіжною літературою»;

2) відмінність між світобаченням західноєвропейських письменників, письменників Сходу та притаманним українському народу світобаченням інколи настільки велика, що учням важко зрозуміти вчинки героїв, конфлікт твору, ідею автора;

3) протягом усього курсу зарубіжної літератури учитель звертається до християнства. Лише з цієї позиції можна пояснити та вирішити ті духовно-моральні проблем, які ставлять перед учнями письменники у своїх творах.

У світлі сучасних освітянських програм **подальший розвиток** теми інтеграції курсів духовно-морального спрямування з курсом «Зарубіжна література» є перспективним у напрямі розробки конкретних уроків з поясненнями учителя, які спираються на християнську етику як основу ментальності українського народу.

Додаток 1

5 клас		
Тема з курсу «Зарубіжна література»	Проблема	Тема з курсу «Біблійна історія та християнська етика»
Тема «Природа і людина». Ернест Сетон-Томпсон «Лобо» [2]	Відповідальність людини перед природою	5 клас. Розділ I. Тема 2. Світ як Боже творіння. Премудрість Творця. Біблійний опис створення світу (Бут. 1- 2, 6). Проблеми захисту світу як Божого творіння [1]

Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології

Тема «Світ дитинства» Елеанор Портер «Полліанна» [2]	Радість та доброта християнина: в чому вона полягає?	4 клас. Розділ III. Тема 4. Добре серце. Все народжується в добрі [1]
6 клас		
Тема «Пригоди і фантастика». Чарльз Діккенс «Різдвяна пісня в прозі». М.В. Гоголь «Ніч перед Різдвом» [2]	Різдво Христове. Значення свята. Як правильно святкувати Різдво Христове?	4 клас. Розділ II. Тема 9. Євангеліє про Різдво Христове. Як український народ святкує Різдво Христове. 6 клас. Розділ III. Тема 6. Свята на честь Ісуса Христа [1]
Тема «Образ майбутнього в літературі» Рей Дуглас Бредбері «Усмішка» [2]	Духовні цінності. Їх роль у житті людини	4 клас. Розділ III. Тема 7. Духовні багатства народу. Приклади святості [1]
7 клас		
Тема «Духовне випробування людини». Джеймс Олдрідж «Останній дюйм» [2]	Стосунки між дітьми та батьками: християнський аспект. Випробування в житті: Божа кара чи Божий промисел	2 клас. Розділ II. Тема 2. Обов'язки дітей у сім'ї. Тема 3. Слово про батьків 5 клас. Розділ I. Тема 17. Уміння переборювати труднощі 6 клас. Розділ I. Тема 2. Допомога від людей і Бога [1]
Тема «Світова новела». Рюноске Акутаґава «Павутинка» [2]	Уявлення про рай та ад. Потойбічний світ. Покарання за гріхи та милість Божа	2 клас. Розділ III. Тема 1. Ми та наші вчинки. Наші гріхи та чесноти 3 клас. Розділ I. Тема 3. Гріхопадіння. Хто нас рятує від гріха? 7 клас. Розділ III. Тема 6. Фізична смерть і безсмертя душі. 8 клас. Розділ I. Тема 4. Неминучість покарання за зло. Притча про пшеницю та кукіль [1]
8 клас		
Тема «Священні книги людства як пам'ятки культури і джерело літератури». Біблія. Старий Заповіт (Створення світу. Каїн і Абель. 10 заповідей). Новий Заповіт (Євангеліє –	Відмінність Біблії від вед та Корану. Значення Біблії в житті християнина	2 клас. Розділ IV. Тема 2. Слово усне та слово писемне. Слово Боже – найголовніша книга Біблія. 5 клас. Розділ I. Тема 1. Біблія, її структура та зміст [1]

2-3 розділи за вибором учителя) [2]		
Тема «Література XX – XXI століття». Марина Аромштам «Коли відпочивають янголи» [2]	Християнське розуміння світу янголів, походження янголів. Їх місце та значення у Божому світі	1 клас. Розділ I. Тема 6. Ангельський світ. 10 клас. Розділ II. Тема 1. Створення світу, людини. Ангели [1]
9 клас		
Тема «Реалізм». Оноре де Бальзак «Гобсек» [2]	Згубна дія гріха користолюбства на душу людини	9 клас. Розділ I. Тема 12. Милосердя та безкорисливість 10 клас. Розділ I. Тема 2. Гріховність роду людського. Відображення гріховності в душі людини, у сфері розуму, почуттів, волі. Витоки гріха 10 клас. Розділ I. Тема 3. Протиставлення гріху – християнські добрі справи 11 клас. Розділ I. Тема 10. Пияцтво та сріблολюбство. Християнська безкорисливість.
Тема «Нові тенденції у драматургії кінця XIX – початку XX ст.». Генрік Ібсен «Ляльковий дім» [2]	Важливість самореалізації людини в суспільстві. Християнський погляд на шляхи самовдосконалення	9 клас. Розділ III. Тема 2. Права та обов'язки людини. Постійне вдосконалення людської особи. Шляхи та способи вдосконалення людини [1]
10 клас		
Тема «Із літератури реалізму». Стендаль «Червоне та чорне» [3]	Подвійна мораль головного героя. Конфлікт із самим собою. Створення власної системи моральних цінностей	10 клас. Розділ I. Тема 1. Поняття про моральність. Дії моральні і аморальні. Закон моральності. 10 клас. Розділ I. Тема 6. Моральні обов'язки людини (стосовно Бога, ближнього та самого себе). Розвиток духовної особистості. Ідеал християнського вдосконалення. 11 клас. Розділ II. Тема 6. «Блаженні чисті серцем...» Християнська чистота серця. Серце як духовне око [1]
Тема «Із літератури реалізму». Ф.М. Достоевський «Злочин та кара» [3]	Чи припустиме вбивство людини задля щастя інших? Самогубство – прояв	8 клас. Розділ II. Тема 6. Заповідь 6. «Не вбивай». Життя – дар Божий. Вбивство фізичне і моральне.

Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології

	сили чи слабкості?	Відповідальність людини за життя. Падіння суспільної моралі: самогубство, наркоманія, алкоголізм, аборти, евтаназія, екологічні катастрофи 11 клас. Розділ I. Тема 12. Ставлення до смерті. Гріх самогубства [1]
11 клас		
Тема «Із літератури першої половини ХХ століття». М. Булгаков «Майстер та Маргарита» [3]	Демонізм роману. Спотворення євангельської історії про Ісуса Христа як Спасителя світу. «Майстер та Маргарита» – євангеліє від сатани	Усі теми з 1 по 11 клас, які розповідають про Ісуса Христа, Євангеліє, сатану як отця неправди [1]
Тема «Із літератури другої половини ХХ століття». Бертольд Брехт «Життя Галілея» [3]	Надумане протистояння віри та науки. Християнський погляд на розвиток науки: історичний аспект та сьогодення	9 клас. Розділ II. Тема 3. Віра та розум. Віра і наука: надуманий конфлікт [1]

Література

1. Біблійська історія та християнська етика. 1–11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.rokim.org.ua/bibl_istor/programma_etika/

2. Зарубіжна література. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>

3. Зарубіжна література. 10–11 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту (зі змінами, затвердженими Наказом МОН від 14.07.2016 № 826) [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>

4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/>

5. Нова українська школа [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>

6. Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017–2020 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DO170119.html

7. Указ Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>